

prof. Pavel Ambros, Th.D., SJ (*1955)

V roce 1976 vstoupil tajně k jezuitům, v roce 1982 byl vysvěcen na kněze. V roce 1990 jej arcibiskup Vaňák jmenoval spirituálem obnoveného Arcibiskupského kněžského semináře. Po roce odchází jako spirituál do římské koleje sv. Jana Nepomuckého a do mezinárodní jezuitské koleje del Gesù. Po studiích na Papežském orientálním institutu přednáší na CMTF UP v Olomouci pastorální teologii a spiritualitu. Od roku 1996 se stává ředitelem Centra Aletti, od roku 1997 docentem a děkanem CMTF UP. Ve svých studiích se zabývá spirituálními a pastoračními otázkami nové evangelizace a inkulturací. Dne 1. listopadu 2002 převzal z rukou prezidenta Václava Havla profesorský dekret. Je autorem knih "Kam směřuje česká katolická církev", "Teologicky milovat církev", "O modlitbě", "Setkávejte se a nechte se poslat" a mnoha dalších odborných textů.

Rozhovor nejen o cyrilometodějském jubileu

s prof. Pavlem Ambrosem, Th.D., SJ

V současné době, kdy si připomínáme další půlstoleté výročí příchodu soluňských bratří na Velkou Moravu, se téma misíí, christianizace, a především pak christianizace prostoru střední a východní Evropy dostává znovu do popředí. Knižní pulty zaplavuje příval konstantino-metodějské literatury, do kin míří film Petra Nikolaeva Cyril a Metoděj – Apoštolové Slovanů. Jde jen o snahu „vydělat“ na jubileu, nebo může tahle situace odkazovat k hlubším souvislostem mezi „tehdy“ a „nyní“?

Etika podnikání nevyklučuje sama o sobě přiměřený zisk, ale asi se ptáte na zištnost jako hlavní motiv rozhodování. Jistěže každý, kdo se odváží jít do „podnikatelského rizika“ vydat knihu nebo natočit film, si musí dobře spočítat výdaje a příjmy. A když navíc uvažuje o „podnikatelském zisku“ ze zbožné činnosti jako je cyrilometodějské jubileum, musí úvahy ekonomické zušlechtit dobrým úmyslem sloužit druhým – např. vzdělávat, hledat hlubší smysl naší kulturní a dějinné existence, podnítit dialog ve společnosti, přispět ke zbožnosti atd. Abychom o tom vůbec mohli něco říci, museli bychom mít před sebou rozpočet a posoudit jej z hlediska účelnosti vydání, ať už plynou ze státního rozpočtu jako dotace, prostřednictvím grantů i provozních prostředků jednotlivých akademických institucí nebo jsou darem pro církev nebo jsou z prostředků církví. Například na naší fakultě v Olomouci byly podány dva studentské granty a z jejich prostředků se zorganizovalo leccos užitečného. Nedávno vyšla monografie s názvem *Velehradské dialogy I.*, která shrnuje výsledky práce a odborné diskuze na tomto poli. Rozhodnutí některé větší konference a výstavy podpořit v rámci dotace ze státního rozpočtu navíc ukazuje, že ať na úrovni celostátní, místních samospráv nebo měst a obcí je hmatatelná snaha stvrzující, že zde existuje zájem (politicko-kulturní) sekulární české společnosti hledat při příležitostech jednotlivých výročí hlubší smysl české státnosti. Nemám důvod si myslet, že tyto podněty jsou vedeny zištností, spíše naopak. Znovu si uvědomujeme rozdíl mezi historií a tradicí: historie se týká poznání, tradice se dotýká našeho rozhodování (historické vědomí a paměť před přicházející budoucností). A pastorální teolog i kulturní člověk ví, že *slavení* znamená mimo jiné „obětovat peníze“ na něco zcela „neužitečného“, aby se vyjevil význam a vážnost té či oné věci. Kdo neslaví, ztrácí své lidství.

Vnímate soluňské bratry jako představitele (nositele) kulturní diakonie? Jak široký je tento pojem – a jak životaschopný je jeho obsah dnes?

K pochopení světců i jiných historických osobností jsou zapotřebí tři kroky:

- vnímat nepřekonatelnou propast mezi 9. a 21. stoletím, nikdy nenabudeme schopnost dívat se očima člověka té doby, co znamená služba druhým;
- rozpoznáváme však ve svém kulturním vědomí jistou *sounáležitost*, bez níž stojíme ve vzduchoprázdnu, bez konkrétních historických vztahů; patříme dějinám;
- kdo se vydá cestou námahy nechat v sobě tyto obzory splynout smysluplným uvažováním o své dějinné existenci, staví tím sám sebe do nového kontextu, v němž se rozhoduje pro budoucnost.

Zde v Evropě máme zvláště hlubokou kulturní vrstvu, která se týká vztahu mezi výkladem minulosti, kritikou porozumění (jaké máme prameny, východiska interpretace, otevřenost ke kritice mého pochopení historických událostí, způsoby vyjádření těchto interpretací atd.).

Není to kultura, která nás spojuje se soluňskými bratry. Pro nás je služba chudým, nezaměstnaným, hendikepovaným, nemocným, umírajícím atd. zcela něco jiného než byzantská společnost předávající antický světový názor počínající středověké Evropě. Spojuje nás společná víra, která vytváří pojítko napříč dějinami. Dobře to vyjadřuje Život sv. Metoděje:

„Náš lid se odřekl pohanství a drží se křesťanského zákona, ale nemáme takového učitele, který by nám pravou křesťanskou víru vyložil, aby též jiné kraje nás napodobily.“¹

K hlubokému církevnímu sebevědomí v čase náleží přesvědčení, že církev není jen společenstvím vyvolených, ale že ve svém lůně zahrnuje spravedlivé a hříšníky soudobé i minulé, v jednotě tajemství, které ji ustavuje. Vždyť jak v milosti, tak i ve zranění hříchu jsou pokřtění dneška nablízku včerejším a jsou s nimi solidární. Proto lze říci, že církev – jedna v čase a v prostoru, v Kristu a v Duchu – je opravdu „zároveň svatá i stále potřebná očišťování“ (LG 8). Základní motiv dobročinnosti k druhým spočíval především v nápravě stavu způsobeného hříchem. Jestliže chceme pochopit vnitřní motiv uchovávaný ve středověku ze základní křesťanské misie, musíme vzít do úvahy, že ochota přijmout na sebe praktickou službu skutků tělesného milosrdenství korespondovala s třemi rysy pozdně antické křesťanské mentality: potřeba poměřitelných povinností, zvyk vyjadřovat city v činech, péče o individuální spásu. Například zpovědní řád (Sinajské euchologium), přeložený do staroslověnštiny, říká:

„A toto jsou skutky té těsné brány a svízelné cesty: hlad, žízeň, spaní na zemi, klečení, pokora, snášení urážek, láska k chudým a pocestným, úpění srdce, pláč očí, neboť bez pláče je nemožné činit pokání.... Místo rozbíje hled' šířit pokoj, místo sváru miluj tichost, místo hrabivosti rozdej svůj majetek, místo utiskování miluj chudé, místo krádeže přijímej pocestné...A budeš-li se takto kát, staneš se synem světla a dne...“²

Vnitřní motivy nejsou dány kulturou, ale vírou, která chce napravit v čase to, co vstupuje do věčnosti. Když jsme si vědomi této vazby mezi vírou a časem, v níž se projevuje a hledá vnější kulturní vyjádření, vstupuje do vlastního života světců s jejich i naší kulturní diakonií. Cesta však vede přes víru, ne přes kulturu.

Ačkoli původním důvodem pozvání obou bratří na Velkou Moravu byla církevní nezávislost na (latinském) Západě, mělo jejich působení nakonec v podstatě ekumenický charakter. Nabízí se otázka, jak by šlo půlstoletého výročí využít k posílení ekumenického, potažmo mezináboženského dialogu dnes...

Jednota církve není pragmatický cíl církve jako lidské instituce, ale obdarování ze strany Boží, které v jednotě víry hledá vyšší stupeň vnitřního ujištění o správnosti životní cesty křesťana. Jednota Kristovy církve existuje již nyní, jenom my ji nejsme schopni uvidět právě proto, že je narušena důsledky našich lidských chyb a selhání.

Před očima se nám rozvíjí v historické perspektivě života sv. Cyrila a Metoděje, jejich zápas o to, aby se tato jednota stala i viditelnou v dějinách. Když mluvíme o „zápasu“, máme na mysli především očišťování srdce jako nutné podmínky z naší strany, aby se Boží obdarování mohlo projevit plně. Cesta k ní je dána přijetím jedinečnosti a nenahraditelnosti úlohy církve jako pokračování Kristova díla v jeho oslaveném těle. Vnější projevy jednoty jsou pak dány

¹ Život sv. Konstantina. In Josef VAŠICA, *Literární památky epochy velkomoravské*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 249.

² Tamtéž, s. 167–168.

vyznáním víry, jednotou svátostí, kultu a hierarchií. V úsilí svatých Cyrila a Metoděje je nepřehlédnutelný jeden podstatný prvek: že se jednota nesmí odsouvat až na konec časů, protože již v době dějin církve na zemi se k jednotě církve směřuje gesty a hmatatelnými projevy Ducha Svatého v našich rozhodnutích.

Projevují se, jak ukazuje jejich hovor s muslimy, i za hranice viditelného křesťanství. Ale z pozice křesťanství, tzn. pozice vítězství nad hříchem v Kristově oběti.

Které otázky, podle Vás, z těch, jež si klade dnešní člověk, rezonují s oběma apoštolskými tradicemi, tj. jejich odpovědi hledá Západ i Východ?

Klíčová je otázka pojetí lidské svobody. Bůh může všechno, ale vždy chce lásku našeho srdce danou jako svobodné přilnutí. Křesťanské tradice v sobě obsahují různé podoby pedagogické zkušenosti, jak rozvíjet počáteční svobodu člověka chápanou jako možnost rozhodovat ke svobodě zralé a dospělé jako způsob, jímž člověk vyjadřuje vztah lásky. Východ i Západ opakují jako refrén, že Bůh mohl vše kromě toho, že přinutil člověka k lásce. Zde obě tradice vytvořily vlastní symbolickou mluvu, které se učíme rozumět. Proto způsob, vztah a pohled je něco symbolického. Symbol je královskou cestou křesťanů. ‚Kdo vidí mě, vidí Otce‘ (srv. Jan 14,9). To je základ symbolu, který objímá celý svět, svět materiální i svět idej.

Zmatení jazyků je dáno pýchou, která je důvodem toho, že člověk ztratil schopnost číst. Tradice je prostředí, které nám otevírá oči číst tužby člověka, skrze které se projevuje navenek člověk starý, propadlý smrti, a člověk nový, otevřený věčnosti. Jestliže omezíme náboženství na něco, co se může tímto způsobem obsáhnout, jako materiální skutečnost bez dechu a jako pouhý rozum, chápou, proč styl života je vždy jistá obdoba moralismu, který je ovládán pravidly, která jsou vypracována na způsob ideologie. Ale pravý život nemůže být bez symbolu, skutečnosti, která je přirozená. Jak můžeme vyjádřit tajemství života, který plyne v podobě jevů, lehkého doteku Božích prstů, které drží jakoukoli věc? Prostřednictvím symbolu, který svojí povahou je skutečností, která je za sebou samou, něčím, co ukazuje v sobě samé, co neexistuje jako jev, ale je větší než ona sama, a co přesto sama sebou zjevuje. Symbol je zjevná skutečnost, která patří k našemu světu, co patří do našeho světa, ale jehož prostřednictvím se nám vyjevuje hlubší skutečnost, kterou naznačuje. Vše, co vidíme, není než odrazem, není nic jiného než stínem toho, co je neviditelné naším očím. Symbol je tedy odrazem dvojího řádu: skutečného, řádu jevů, toho, který se zjevuje jako zdání, a řádu myšleného, poznaného, což je žhnoucí jádro věcí. Tradice učí symbolu, propojení.

Dnes je to spojeno i se schopností odolávat *většinovým trendům* a stát se tvořivou menšinou. Zde vidím z kulturního hlediska zásadní přínos křesťanských tradic Východu, které obsahují moudrost života, ryzího křesťanského života v moři protikřesťanské propagandy a ideologie. A to je pro svobodu dnešního člověka rozhodující.

Srdečně Vám děkuji za rozhovor!

Tomáš Veber